

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

Capvt Primvm. De Prudentia in se spectata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

I

LIBER PRIMVS
DE
PRVDENTIA,
PRIMA VIRTUTE
CARDINALI.

Hic Liber continet duo CAPITA.

PRIMVM est, *De Prudentia secundum se spectata.*
SECVNDVM, *De partibus Prudentia, & vitiis oppositis.*

CAPVT PRIMVM.

De prudentia in se spectata. *Habet Dubitat. 4.*

DVBITATIO PRIMA.

Quid sit Prudentia. D. Thomas q. 47.

^I
Prudentia
unde dicta.

PRVDENTIAE nomen dictum videtur à porro videndo, teste Isidoro lib. 10. Etymol. cap. 15. *Prudens*, inquit, dicitur quasi porro videns. *Per spicax enim est, & incertorum videt casus.* Græci vocant *ᾠρᾱν* *ἄνθρωπος*, & ᾠρᾱν, quod sapere, intelligere, cogitare significat, cum affectu quodam ad rem cogitatum. Hoc autem ᾠρᾱν ᾠρᾱν, quod mentem denotat, deriuatur. Accipitur autem dupliciter. Primò generatim, pro omni notitia veri, præsertim quæ aliquo modo ad rectè viuendum pertinet. Hoc modo Ambrosius lib. 1. de Officijs cap. 24. dixit, *Prudentiã in veri inuestigatione versari, & scientiã plenioris infundere cupiditatẽ*, vt notauit D. Thomas q. 47. a. 2. ad 2. Sic accepta comprehendit etiam fidem, & vniuersã Theologiam, & sapè in Scripturis vocatur *Sapientia*, vt Ecclesiastici 3. & 33. Prouerb. 3. & 8. Sap. 6. & alibi. Secundò, speciatim & propriè, pro virtute intellectus proximè morum directricæ. Hoc modo est virtus cardinalis, de qua hîc tractamus. Hanc D. Antonius, teste Cassiano collat. 2. cap. 2. omnibus alijs virtutibus præferbat, tamquam directricem ceterarum, quæ non sinat eas à recto ad dextram vel sinistram deflectere. Ce eras enim virtutes, si discretio absit, necessariò impingere, vel nimio feruore, vel torpore & remissione:

hanc totam efficere vt regia via incedant. Item, hanc esse quæ in Euangelio vocetur oculus & lucerna corporis nostri, à qua totum virtutum veluti corpus fit illustrandum, &c. D. Ambrosius lib. 1. de Officijs c. 27. dicit prudentiam esse *primum officij* (id est, boni operis) *fontem*. Sine hac nec iustitiam, nec aliam virtutem esse posse. Idem docet D. Augustinus lib. 1. de Moribus Ecclesiæ, cap. 24. Ex quibus constat, quanti hæc virtus sit momenti, quantoque studio comparanda. Varijs modis definiri potest.

D. Augustinus lib. 1. de Lib. arb. cap. 13. definit *Definitio- Prudentiam esse rerum appetendarum & fugiendarum scientiam*. lib. 83. qq. q. 30. *Esse rerum bonarum, & malarum, & neutrarum scientiam*. Aristoteles lib. 6. Ethic. cap. 5. *Prudentia est habitus cum ratione vera circa bona humana actiuus*. Vbi quidam legunt, *est habitus verus*. alij ex eodem Aristotele sic: *Prudentia est recta ratio agendorum*. Hæ omnes definitiones bonæ sunt; clariùs tamen sic definiri potest: *Prudentia est virtus intellectus, qua in quouis negotio occurrente nouimus quid honestum sit, quid turpe*. Hęc definitio habet quatuor partes.

PRIMA, *Virtus intellectus* ad intellectum pertinere per se notum est, & indicat ipsum nomen, vt dictum est. Deinde functiones quæ ipsi tribuuntur, vt consultare, iudicare, & imperare, quæ sunt rationis. Esse *virtutem* docet Aristot. loco citato, & omnes Philosophi atque Theologi, & colligitur innumeris sacra Scripturæ locis, quibus

Prudentia
nomen eu-
pliciter ac-
cipitur

Exollicatur
definitio
postrema.

bus Prudentia commendatur, imprudentia reprehenditur & damnatur.

Prudentia
falli nequit
circa pro-
prium ob-
iectum.

Probatur ratione, Primò, quia est mensura & regula virtutum, quæ sunt in voluntate, à qua ratio virtutis in ipsas descendit: vnde ipsa non potest non esse virtus. Secundò, quia est certa notitia honesti & turpis: ita enim Prudentia fertur in suum obiectum, vt ex modo iudicandi falli non possit circa proprium obiectum; quia euidenter cognoscit esse honestum vel turpe. Cuius signum est, quòd is qui iudicat sibi aliquid esse honestum vel licitum, de quo dubitat vel formidat an in eo non peccet, sit imprudens, & imprudenter iudicat: nempe quia iudicium Prudentiæ debet esse euidentis & certum, excludens omnem rationabilem formidinem. Dico rationabilem; quia non semper excludit scrupulum. Hic enim sæpè perferuat cum iudicio Prudentiæ; tamen vt tunc iudicium sit prudens, debet reputari scrupulus: & sic etiam scrupulum quodammodo excludit Prudentia. etsi enim imaginatio peccati perferuat cum quadam anxietate, tamen per prudentiam reputatur vmbra, non veritas.

Prudentia
non est opi-
nio.

Ex his sequitur, opinionem honesti non esse iudicium prudentiæ; quia non ita fertur in suum obiectum vt non possit esse falsa: quam ob causam non est virtus, vt rectè Aristot. 6. Ethic. cap. 3.

Nec obstat quòd interdum opinio sit vera; quia id non habet ex intrinseco modo tendendi in suum obiectum, sed per accidens & fortuito. nam sicut est vera, ita poterat esse falsa, nulla facta in ipsa variatione.

3
Obiectio-
nes.

Dices Primò, Etiam Prudentia falli potest, vt patet in Iacob, qui iudicabat honestum accedere ad hanc mulierem Liam; cum tamen non esset honestum, quia Lia non erat eius vxor: de quo Genesis 29.

Respondeo, Prudentiam in proprio suo iudicio falli non posse, ratio est, quia iudicium Prudentiæ supponit diligentem, & iuxta capacitatem humanam sufficientem rei considerationem; qua posita, etiamsi opus fortasse in se non sit absolute honestum, tamen respectu huius hominis sic affecti est honestum, & ita iudicatur cum his circumstantijs prudenter & absque errore esse honestum. Sicut enim potest aliquid esse iucundum alicui in certa dispositione & affectione, vt potus aquæ sitienti, quod extra talem dispositionem esset molestum: ita etiam potest aliquid cuiuspiam in certa dispositione esse honestum, quod extra eam non esset. Sic ergo Iacob per prudentiam non iudicabat hanc esse suam vxorem; vel accedere ad hanc esse absolute honestum; (hæc enim iudicia non erant iudicia prudentiæ, neque imprudentiæ, sed inculpati erroris in homine prudente) sed iudicabat hoc esse sibi honestum, spectatis circumstantijs quæ tunc se offerebant. hoc enim iudicium immediate erat directiuum operationis. Erat etiam hoc iudicium verum; quia spectato illo errore inculcato, & ceteris circumstantijs, erat illi verè honestum ad hanc accedere, vt fusiùs ostensum est 1. 2. quæst. 19. art. 6.

4

Dices Secundò, Prudentia versatur circa operationes singulas, de quibus ob summam mutabilitatem nulla potest esse certitudo; possunt enim secundum innumeratas circumstantias variari: vnde Philosophi dicunt, de rebus singularibus non

esse scientiam: ergo Prudentiæ iudicium non potest esse certum.

Resp. Etsi demonstrationes non fiant de singularibus immediate, sed de vniuersalibus, sub quibus multa singularia continentur, & hac ratione dicatur de singularibus non esse scientia: tamen de singularibus certa notitia haberi potest, qualia sint, vel esse debeant; vt hanc domum esse rectè factam vel non rectè; & vt rectè fiat, hac & illa requiri. hoc enim iudicium ex regulis vniuersalibus & notitia vniuersalium pendet. Sic potest esse certa notitia de actionibus singulis, si tunc honesta, nec ne; & quid requiratur vt honesta fiant. Iudicium enim semper fit ex certis & determinatis circumstantijs, cum quibus singule actiones faciendæ occurrunt, & ex determinatis principijs, quæ in rebus singulis sunt consideranda.

De rebus
singulis po-
test esse no-
tia certa.

Dices Tertio, Multi prudenter agunt, & tamen postea dubitant, vel formidant se malè fecisse: aiunt enim, Si malè feci, Deus ignoscat. ergo Prudentiæ iudicium non est certum.

Resp. Si ante actionem, vel actione iam inchoata, dubites vel formides te peccare, non potes prudenter iudicare id esse agendum; quia teneris abstinere, ne pecces. Nisi fortè in abstinendo videretur tibi esse maius, vel certè non minus peccatum. Tunc enim prudenter & certò potes iudicare esse faciendum, & re ipsa facere, abique peccato. Nec refert quòd tunc putes te peccare; quia iste error per accidens ex imbecillitate intellectus interuenit: nec impedit quòd minus illud iudicium, quo iudicas opus esse faciendum, sit prudens, eò quòd nulla suppetat ratio in præfenti negotio melius iudicandi. Nec obstat quòd videaris agere contra conscientiam, ac proinde imprudenter & culpabiliter: quia reuera non agis contra conscientiam: non enim dicat tibi opus esse omittendum; sed solum speculatiuè videretur tibi esse peccatum. cum qua peccati imagine vel opinione stare potest iudicium practicum, Hoc opus hic & nunc secundum rectam rationem est mihi faciendum; quod iudicium est certum, euidentis, & prudens, & ex eo sequitur bona actio. Si verò post actionem formides esse peccatum, hæc formido non impedit quòd minus iudicium præcedens, ex quo secuta est actio, fuerit certum & euidentis. Nam facile fit, vt actio, quæ antea se offerebat vt honesta, postea ob considerationem nouæ circumstantiæ, vel obliuionem alicuius quæ adfuit, se offerat vt ambigua: quo modo nasci sæpè solent infiniti bonarum mentium scrupuli.

5
Qua for-
mido possit
consistere
cum iudicio
prudentiæ.

6
An peccet-
ur contra
conscien-
tiam.

SECUNDA PARS, Qua nouimus in quouis negotio occurrente, quia prudentia versatur circa actiones singulas. Non enim est prudens, qui nouit in genere quidnam ad quamque virtutem requiratur; & in singulis actionibus ob eundem non nouit determinare circumstantias necessarias ad honestatem, v. g. locum, tempus, modum, & c. quod scire debet non in vno tantum genere actionum, sed in omni: alioquin non est absolute prudens, sed prudens in solum in certa materia & secundum quid. Itaque Prudentia in ijs, qui perfectum rationis vsu habent, extendit se ad omnes actiones liberæ totius vitæ, eas considerans & dirigens.

7
Prudens
absolutè.

Prudens in
certa ma-
teria.

TERTIA PARS, Quid honestum sit, id est, quid deceat agere. Hic explicatur obiectum, & effectus, &

8

&

Idem est obiectum, effectus & finis prudentia.

& finis Prudentia. Agere enim honeste, est obiectum Prudentie, (sicut edificare domum, est obiectum artis) quod obiectum prius natura quam existat, consideratur a Prudentia per modum obiecti. Est etiam opus, seu effectus Prudentia, (sicut edificare est effectus artis) quatenus Prudentia dirigit voluntatem in eligendo, & potentias executrices in exequendo. Denique est etiam finis Prudentia, quia Prudentia non est ob cognitionem honesti, sed ob actionem. vide Arist. 6. Ethic. cap. 6.

Nota, Prudentiam scire quid honestum & quomodo honeste agendum, quatenus novit in particulari determinare quae circumstantiae sint necessariae ut opus fiat honestum: nempe ut temperate comedas, ut iuste iudices, ut iniuriam patienter feras, & similia.

9 **QUARTA PARS.** *Et quid turpe.* Sicut enim virtutis est facere bonum, & vitare malum: ita Prudentia est nosse bonum ut agatur, & malum ut vitetur. Vnde D. August. *Prudentiam dicit esse scientiam rerum appetendarum, & vitandarum.* Et Aristot. dicit *Prudentiam versari circa ea quae bona vel mala sunt homini;* nempe iudicando in particulari quid homini amplectendum, & quid vitandum in agendo. Ratio est, quia contrariorum eadem est scientia: nemo enim perfecte potest scire quomodo recte vivere debeat, nisi sciat quidnam in moribus sit vitandum.

10 *Explicatur reliqua definitio.*

Ex his facile intelligi possunt reliqua definitiones. Prima enim, quae est D. Aug. intelligenda est de scientia seu notitia rerum appetendarum & vitandarum in particulari, seu in singulis actionibus. In Secunda vero, quae Aristotelis est, primo dicitur esse *habitus verus*, id est, qui per se & naturam suam verus est; non autem per accidens dumtaxat, ut opinio. Secundo dicitur, *cum ratione actiuus*, id est per iudicium rationis, iudicium enim rationis est proprius actus Prudentia, per quem actum Prudentia operatur actus aliarum virtutum, illas in suis actibus dirigendo. Quod autem illud, *Cum ratione*, ita intelligendum sit, ut idem quod per rationem, tamquam per proprium actum, probatur; quia alioqui Iustitia, Fortitudo, Temperantia dicentur virtutes cum ratione activae; ut quae non possint agere sine iudicio rationis. Hoc tamen est contra mentem Aristotelis, qui illa parte vult excludere alias virtutes a definitione Prudentia. Tertio dicitur, *circa ea*, &c. id est, circa honestum & turpe, nempe ut honestum agatur, turpe fugiatur. In Tertia dicitur, *Est recta ratio agendorum*. id est, notitia recte seu honeste agendi: seu, est notitia, qua recte dirigantur humanae operationes.

DUBITATIO II.

Quomodo Prudentia ab alijs virtutibus distinguatur.

D. Thom. quest. 47.

11 *A moralibus.*

Respondeo, & Dico Primo, A Virtutibus moralibus distinguitur, Primo, quod Prudentia sit in intellectu, cuiusque actus elicited sit essentialiter notitia; Virtutes autem morales sunt in voluntate, earumque actus elicited sit essentialiter volitio vel nolitio. Secundo, hinc sequitur alia differentia; quod Prudentia sit veluti mensura & regula, qua Virtutes morales regulentur & dirigantur: qui actus voluntatis diriguntur per intelle-

ctum. Tertio, quod Prudentia respiciat honestas actiones, sub ratione veri. Nam eius est considerare quanam vere sint honestae, quae autem solum videantur tales, & quae aperte inhonestae. Virtutes autem morales respiciunt eas sub ratione boni; quia inclinant in eas, tamquam in proprium bonum naturae rationalis.

Dices, D. Th. 2. 2. q. 47. a. 4. in corp. dicit Prudentiam respicere bonum non solum materialiter, sed etiam formaliter, id est, inquit, sub ratione boni. ergo non sub ratione veri; quia fieri nequit ut eadem virtus vel etiam eadem potentia respiciat suum obiectum sub duplici ratione formali.

Obiectio.

Omnia solutio Caiet. Respondeo, Prudentiam respicere opus honestum dupliciter. Primo, tamquam obiectum cognoscibile; & sic respicit illud sub ratione veri. Secundo, ut finem operabilem; & sic respicit illud sub ratione boni. Non enim Prudentia considerat quid honestum, ut in illa veritate cognita sistat, sed ut per virtutes morales illud operetur, quia bonum.

Prudentia dup. respicit opus honestum.

Aduerte tamen, etiam si Prudentia sit essentialiter virtus intellectus, tamen ratione materiae & finis, merito ponenda est inter Virtutes morales, ut recte docet D. Th. 1. 2. q. 58. a. 3. ad 1. quia tota versatur in consideratione & directione morum. Dicitur itaque moralis, non quod sit elicitedia morum (sicut Iustitia, Fortitudo, Temperantia); sed quia morum directiva.

12 Prudentia quo modo est virtus moralis.

Dico Secundo, A Virtutibus intellectus distinguitur; a Sipientia quidem, quia Sipientia est mere speculativa, & versatur circa res diuinas, & indicat per causas supremas, nec postulat rectum affectum. Prudentia vero est omnino practica, versatur circa actiones humanas, iudicat saepe per causas inferiores, & postulat affectum ordinatum. vide Aristotelem lib. 6. Ethic. cap. 7.

13 A Virtutibus intellectus. A Sipientia.

Ab Intellectu, quia intellectus est tantum habitus cognitio principiorum, ex quibus aliorum notitia ducitur. Prudentia proprie versatur circa particularia, quae ex principiis cognoscuntur. Vnde supponit tamquam fundamentum, Intellectum principiorum moralium, qui dicitur *synthesis* secundum Theologos.

Ab Intellectualu.

A Scientia, quod scientia sit vniuersalium, nec postulet rectum appetitum. Ab Arte, quod Ars sit recta ratio faciendorum (*ἡ δὲ πρῶτη*) Prudentia vero agendorum (*ἡ δὲ δευτέρα*) iuxta Aristotelem 6. Ethic. cap. 5.

A Scientia. Ab Arte.

Vbi nota differentiam inter facere & agere. (Graeci dicunt *ποιεῖν* & *ἔργασθαι*.) Facere, est edere operationem transeuntem in externam materiam ut fiat aliquod opus; v.g. domus, nauis. Agere, est edere actionem immanentem vnde homo habet bonus vel malus. Secundo, Prudentia imprimit actioni formam honesti: Ars vero imprimit non actioni, seu praxi, sed operi producto formam artificialem, vbius humanis accommodam; ut pater non solum in artibus, quae externam materiam adhibent; sed etiam in iis, quae opus hominis; ut ars canendi, saltandi: cantus enim & saltus per se non sunt *ἔργα*, sed *ἔργα*, *ποιεῖν*. Tertio, Hinc sequitur alia differentia, ut Prudentia postulet appetitum rectum, Ars minimè.

14 Discrimen inter facere & agere.

A Fide distinguitur, quod fides versetur immediate circa mysteria diuina, & alia quae non sunt in nostra potestate; sitque magna ex parte speculativa; neque dirigat immediate nostras actiones, neque postulet

15 A Fide.

postulet rectum affectum, nisi circa auctoritatem primæ veritatis, Prudentia tamen Christiana necessariò supponit fidem: sicut scientia cognitionem principiorum, v. g. beatitudinem nostram consistere in visione Dei: hanc operibus bonis promerendam: Sacramentis utendum, &c.

16
A Theologia.

Denique à Theologia distinguitur; quòd Theologia magna ex parte sit speculatiua: & non versetur immediatè circa actiones nostras: neque postulet rectum affectum, nisi eo modo, quo fides. Prudentia tamen supernaturalis conuenit cum Theologia, quòd sicut Theologia supponit expressam fidem mysteriorum, & cognitionem multarum veritatum naturalium: ita Prudentia supernaturalis supponit fidem principiorum reuelatorum, ad mores pertinentium, & cognitionem naturalem non reuelatorum.

DUBITATIO III.

Quenam sint functiones Prudentiæ.

D. Th. q. 47. art. 6. 7. 8. 9.

17
Functiones Prudentiæ.

Respondeo, Generatim ab Aristotele & D. Th. numerari tres, nempe, *benè consultare, benè iudicare, & præcipere executionem.* Debent autem hi actus, vt benè fiant, fieri certo modo; nempe cum *solicitudine & diligentia*, vt D. Th. a. 9 docet. Prudentia enim in suis functionibus postulat diligentiam; scilicet prout conditio personæ, & negotij momentum, requirit. Cuius signum est, quòd nemo dicatur prudens, qui vel in consultando, vel in iudicando, vel in exequendo non adhibet diligentia debitam. Ratio est, quia prudentia est omnes circumstantias considerare, & omnia necessaria ad finem intentum (quantum fert conditio personæ) conuenienti modo, loco, tempore, &c. adhibere: quod sine magna diligentia fieri nequit. Dico *quantum fert conditio personæ*, quia si quis adhibuit quod potnit, vt rectè iudicaret, iudicium erit prudens, etiam si speculatiuè errat: vt supra dictum est.

Modus functionum.

1. Munus Consultare.

Primum igitur Prudentiæ munus est, *Benè consultare*, inquirèdo quæ media, & quæ circumstantiæ necessariae sint vt opus fiat honestè, & secundum virtutem. Operari enim secundum virtutem est finis Prudentiæ. Ad hunc finem querit in singulis negotiis idonea media per consultationem. Vnde Aristoteles 6. Ethic. cap. 7. *Prudentis maxime opus est, rectè consultare.* plura de consilio diximus 1. 2. q. 14.

2. Iudicare.

Secundum munus est, *Rectè iudicare* post consultationem. Hoc autem fit, quando post diligentem inquisitionem & considerationem rei concluditur quid, quòve modo, loco, tempore, quibusque aliis circumstantiis sit agendum, vt opus secundum virtutem fiat. Ad hoc iudicium maxime expedit in promptu habere sententias Sapientum, & in primis quæ in Proverbiis Salomonis & Ecclesiastico. hæ enim ad omnem prudentiam in omni vita hominem informant. vnde consultum esset eas memoriâ tenere.

18
Præscribit medium virtutibus, & quo modo.

Per hosce duos actus Prudentia dicitur *muenire, & præscribere medium virtutibus moralibus.* id est, quidnam in singulis functionibus mensuræ rationis sit cõmentum, non exorbitans per excessum aut defectum. v. g. in Iustitia, quid, quantum, vbi, quando, cui sit relittuendum, in Temperantia, quantum, quo modo, vbi, quando utendum cibo,

vel vxore. Præscribit autem medium, iudicando id esse medium, seu honestum, & per hoc iudicium ostendendo, seu obediendo illud voluntati, vt per virtutem moralem amplectatur.

Vtrum autem Prudentia etiam præscribat finem virtutibus moralibus, disputatur inter Scotum & Thomistas. Scotus enim in 3. d. 36. q. vnica ar. 2. affirmat, Caier. q. 47. a. 6. negat. Sed respondendum cum distinctione. Si enim loquamur de fine vniuersali, & abstracto, quem virtus moralis per se adæquatè respicit, sic Prudentia per se non præscribit illi finem. Non enim per se dicitur Prudentia in genere esse temperatè viuendum: esse fortiter agendum, & patienter ferendum: quæ sunt fines vniuersales adæquati virtutum moralium. Et hoc est quod vult D. Thom. a. 6. cum ex mente Aristotelis ait, *Prudentia non esse præstituerè finem virtutibus moralibus, sed solum disponere de his quæ sunt ad finem.*

19
Vtrum sine præscribat.

Dixi *Per se*, quia etfi prudentia per se non præscribat in genere fines virtutum; tamen præscribit eos per suum fundamentum, & principium ex quo pendet; nempe per habitum *synteresis* (vt rectè D. Th. a. 6. ad 1.) qui est notitia principiorum moralium: vt patet ex 1. p. q. 79. Hic enim dicitur esse temperatè & iustè viuendum, qua in moralibus sunt principia. Et hoc sensu dici potest Prudentia præstituerè finem virtutibus moralibus, quia cum ipsa includat habitum *synteresis*, tamquam suum fundamentum & radicem; quod per hunc fit, rectè dicitur per prudentiam fieri, & hoc probant argumenta Scoti. Nam si virtus moralis secundum suam essentiam consideretur, non supponit necessariò aliud dictamen prudentiæ quàm dictamen *synteresis*; cognita enim honestate, quæ est in temperatè viuendo, potest homo in genere illi affici, & firmiter proponere temperatè viuere: quod propositum permanens habitu, erit essentialiter virtus. Si verò loquamur de fine particulari, quem virtus moralis in singulis actionibus intendit, hunc finem per seipsam præscribit Prudentia, vt expressè docet D. Th. 1. 2. q. 66. ar. 3. ad 3. Quia virtus moralis in singulis actionibus intendit honestè operari, seu attingere medium, vt per se constat; hoc enim est finis intrinsecus in quacumque actione virtutis. Quid autem in singulis honestum, seu medium, & quænam ad hoc necessaria, ostendit prudentia. His adde, Prudentiam dici etiam præscribere ea quæ sunt ad finem: (vt docet D. Th. art. 6. ex Aristotele lib. 6. Ethic. c. 12 & 13.) tum quia posito affectu generali alicuius finis per virtutem moralem, v. g. per intentionem viuèdi temperatè, Prudentia præscribit quibus & qualibus actionibus ad eum finem pertingas: tum quia in singulis actionibus, posito affectu rectè operandi, præscribit circumstantias ad hoc necessarias.

20
Synteresis finem generalem virtutibus præscribit.

Tertium munus est, *Rectè imperare.* Hoc imperium multi Thomistæ putant esse actum omnino distinctum à iudicio, qui semper sit necessarius vt voluntas interiùs, vel exteriùs liberè operetur. etfi enim intellectus iudicet bonum esse hoc facere; tamen voluntatem non posse moueri, nisi intellectus imperet voluntati, interiùs dicendo *Fac hoc*: quo imperio posito, voluntatem non posse detrectare, sed necessariò obedire. Sed 1. 2. q. 17. art. 1. dub. 2. ostensum est, tale imperium non esse necessarium, imò euertere libertatem.

21

Prudentia particulari.

22
Et medium præscribit.

Itaque quando ab Aristotele 6. Ethic. c. 10. & D. Th.

24

Quo modo
Prudentia
imperat.

D. Th. a. 8. dicitur *Prudentia esse imperare vel præcipere*; non intelligitur imperium propriè dictum (nisi loquamur de Prudentia æconomica, vel politica quæ respicit inferiorem) nemo enim sibi ipsi propriè imperat, dum aliquid facit; sed dicitur *imperare*, quia Prudentiæ est præscribere quid & quomodo agendum, & mouere voluntatem ad consensum & ad opus. Præcipuus enim effectus, atque ad eod finis prudentiæ est vt opus fiat, vt docet Aristoteles cap. 10. distinguens Prudentiam à Synesi, id est, perspicacia. Perspicaciæ enim solum est iudicare: sed Prudentia non sinit in iudicando; verum ulterius imperat, seu mouet voluntatem vt opus faciat. Vnde quantumuis aliquis rectè iudicet; si tamen non ita iudicat in particulari vt re ipsa voluntatem moueat opusve faciat, non dicitur prudens, sed imprudens, & imprudenter agere. Non quod aliquis actus elicitus Prudentiæ illi desit, vel etiam quod interueniat aliquod iudicium imprudens: (etsi enim plerumque, & ferè semper tale iudicium interueniat, quando non sequimur iudicium Prudentiæ in agendo; tamen absolute non est necessarium: vt patet ex dictis 1. 2. q. 9. a. 1.) sed quia vltimus effectus, & finis Prudentiæ desit; & consequenter, quia aliquid fit, vel omittitur contra iudicium Prudentiæ. Quod autem rectè dicatur Prudentia imperare, & præcipere ratione huius motionis, patet: tum quia præscribere quid agendum, & ita mouere, est munus imperantis, & superioris: tum quia idè dicitur ratio imperare appetitui inferiori, & anima corpori; nempe quia aliquo modo mouet: (non autem ratione imperij propriè dicti) ergo cum Prudentiæ munus sit, instar superioris suo modo mouere voluntatem, eamque in executione operis dirigere, rectè dicitur eius esse imperare.

26
Imperium
Prudentiæ
fit formaliter
per actum iudicij.

Hinc sequitur, hoc imperium non fieri per aliquem actum distinctum à iudicio, sed formaliter per actum iudicij, quo prudens iudicat hoc opus cum talibus circumstantiis esse faciendum. Nam hoc iudicium omnino sufficit ex parte intellectus ad mouendam voluntatem: non tamen habet rationem imperij efficacis, nisi re ipsa moueat voluntatem. Constat igitur hoc imperium in causalitate, & veluti efficientia, quam actus iudicij habet in actum voluntatis: de quo plura diximus 1. 2. q. 9. a. 1.

27
Quo modo
Prudentia
præcipiat,
disponendo
de medijs.

Ex his facile intelligi potest quomodo prudentia præcipiat virtuti morali, non præstituendo illi finem, sed disponendo de his quæ sunt ad finem. vt ait D. Th. a. 6. & obscurè explicat Caiet. Nempe quia prudentia per se mouet virtutem moralem, non quidem ad effectum honesti in genere: (ad hoc enim mouet Synteresis, vt dictum est) sed ad affectum honesti in singulis actionibus, ostendendo cum quibus circumstantiis debeat operari, vt honestè operetur.

Responsio
Caiet.

Dices, Virtus moralis potius debet præcipere Prudentiæ, quàm Prudentia ipsi; quia virtus moralis versatur circa finem, Prudentia autem circa ea quæ sunt ad finem, vt dictum est: atqui virtus quæ versatur circa finem, imperat virtutibus quæ circa media; ars enim militaris imperat artibus quæ conficiunt arma: ergo. Respondet Caiet. Virtutem moralem non versari circa finem auctoritatiuè, & idè non posse imperare Prudentiæ. Quod non versetur auctoritatiuè, probat; quia virtus moralis non perficit primò intentio-

nem finis, sed electionem mediourum. Sed hæc solutio non videtur vera. Primò, quia virtus moralis per se primò est affectus habitualis honesti, v.g. temperatè viuendi: quia est affectus boni per se amabilis: ergo primò perficit intentionem finis. Antecedens probatur ex D. Aug. lib. de moribus Ecclesiæ cap. 15. vbi docet omnem virtutem esse amorem boni: amor autem per se primò tendit in finem, non in media. Secundò, quia propositum seu intentio temperatè viuendi est actus virtutis, cum sit difficilis, rectæ rationi consentaneus, & laude dignus. atqui non potest esse actus secundarius virtutis: tum quia est adæquatus virtuti Temperantiæ, tum quia non supponit vllum alium actum seu affectum, vnde sequatur: est ergo primarius actus virtutis Temperantiæ. Tertio, Voluntas primò & immediatè inclinatur in affectum boni in genere: ergo virtus moralis inclinatur primò & immediatè in affectum honesti sui generis sibi adæquati; quia omnis potentia & habitus primò & per se respicit obiectum sibi adæquatum. Quarto, Si virtus moralis, v.g. Temperantia, non facit per se primò intentionem rectam circa finem, id est, circa vitam temperatam: quid est, quod illam rectam facit? Non enim natura sua est recta. debet ergo fieri recta ab aliquo habitu accessorio: qui habitus sine dubio est virtus, neque alia quàm Temperantiæ. Et quamuis valdè probabile sit alium esse habitum circa finem abstractè consideratum, alium circa media; sicut in scientiis alius ponitur habitus circa principia, alius circa conclusiones; (nulla enim est ratio, quæ contrarium conuincat, & proportio quæ est inter finem & principia, inter conclusiones & media, id videtur postulare) tamen habitus circa finem non est ponendus distincta virtus ab habitu circa media: sed vterque iunctus est vna integra & completa virtus moralis, tendens in vnum finem adæquatum, qui est honesta vita in tali materia. Sicut vnum habitus principiorum & conclusionum sunt vna integra & completa virtus intellectus, tendens ad vnum finem, qui est perfecta veritatis intelligentia. Dicuntur autem duo habitus & duæ virtutes intellectuales, sed partiales, & essentialiter incompletæ.

28
Resolutiv.
Virtus moralis
perficit primò
intentionem
finis.

Probabile
est esse distinctum
habitum circa
finem,
& circa
media in
virtutibus
moralibus.

Omissa ergo sententia Caiet. Respondeo, Virtutes morales etiam quodam modo præcipere seu imperare Prudentiæ; sed aliter quam Prudentia præcipiat ipsis. Ratio est, quia intellectus mouet voluntatem, & vicissim voluntas intellectum. Prudentia igitur præcipit Virtutibus moralibus, ostendendo, & præscribendo quomodo, & in quid ferri debeant; & ita mouendo ex parte obiecti ad speciem actus. Virtus moralis præcipit Prudentiæ, volendo vt prudentia hoc vel illud consideret, & ita applicando ex parte subiecti ad exercitium actus. Hoc tamen non potest facere, nisi ante mota sit à Prudentia, vel certè à Synteresi. Itaque potius Prudentia dicitur præcipere Virtutibus moralibus, quàm hæ virtutes Prudentiæ: tum quia omnis motio incipit à Prudentia, (non enim voluntas potest mouere, nisi ante mota per intellectum) tum quia motio Prudentiæ est sublimior. mouet enim per modum finis & specificantis actum voluntatis; Voluntas solum per modum applicantis extrinsecus: vnde eius motio sæpè non est necessaria.

Quo modo
etiam Vir-
tus moralis
præcipiat
Prudentiæ.

DVBITATIO IV.

Utrum Prudentia pendeat à virtutibus moralibus, & quomodo.

30 **R**espondeo, Prudentiam in suis functionibus pendere ordinariè à virtutibus moralibus. colligitur ex Aristot. 6. Ethic. cap. 5. & 13. Probat-ur, quia Prudentiæ est, id quod in singulis actio- nibus est honestum, apprehendere, seu iudicare tamquam hic & nunc conueniens: atqui virtus moralis in voluntate existens, facit vt id quod est honestum, videatur intellectui conueniens, & hic & nunc acceptandum. Quisque enim iudicat prout est affectus: iracundus enim apprehendit intellectu vindictam tamquam conuenientem; & intemperans voluptatem; avarus, habere copiam pecuniarum: seruare autem in his modum ratio- nis, non apprehendunt vt conueniens sibi hic & nunc, sed vt summum, vt conueniens in genere, vel pro alio tempore & statu rerum. Sicut enim in
31 *Quo modo affectus mouet iudicium.* animalibus, varij instinctus & propensiones natu- ræ faciunt vt phantasia apprehendat varias res tamquam conuenientes vel repugnantes: ita in hominibus varij affectus siue voluntatis, siue appetitus inferioris, siue habitus sint, siue actu, sunt causa cur phantasia & intellectus aliquid apprehendat vt conueniens vel disconueniens. Morales itaque virtutes in voluntate latentes faciunt vt intellectus bonum honestum in actionibus iudicet esse conueniens hic & nunc fieri: idque præstant, partim quia comprimunt passiones, quæ rationem perturbant in consideratione honesti, & bonum delectabile ostentant: partim quia subiectum ita disponunt, vt opus honestum sit ei quàm maximè congruum, sicut sitienti potus, esurienti cibus. Vnde mirum non est, intellectui statim ita videri. Consensio enim illa, quæ est inter obiectum & affectum, causa est ex parte obiecti, vt apprehendatur per modum conuenientis. Sicut è contrario dissonantia est causa cur intellectus apprehendat vt dissentaneum.

Vnde apparet quantam vim habeat affectus in omnibus iudiciis practicis nostrarum actionum directiuis. Idque experientia quotidiana compro- bar. vide 1. 2. q. 9. a. 2. & 5. Dixi, ordinariè, quia aliquando (etsi rariùs) fit vt aliquis de honesto hic & nunc prudenter iudicet, quamuis voluntas sit prauè ad illud affecta. ebrius enim interdum iudicat bonum esse vt hoc tempore & loco, in hoc conuiuio rationis mensuram seruet; etsi affectus ad hoc non inclinet: & mæchus, vt se hic & nunc contineat; quamuis affectus in contrarium tendat. ratio est, quia vt intellectus possit comprehende- re honestum sub ratione conuenientis hic & nunc, sufficit consensio, quam illud habet cum natura rationali, in qua veluti in radice omnes virtutes morales continentur. prauus enim affectus non possunt illam consensionem & congruentiam tollere; quamuis eam multum obscurent & ob- uoluant. Vnde moraliter fieri nequit vt quis cre-

bro prudenter iudicet in particulari, sine virtute morali.

Dices, Virtutes morales supponunt prudentiam; quia sunt habitus electiui secundum dicta-
33 *Omissio.* men prudentiæ: ergo prudentia non supponit vir- tutes morales: essent enim seipsis priores ac poste- riores, & sibi ipsis causæ & effectus.

Respondeo, Virtutes morales completas suppo- nere prudentiam completam tamquam magi- stram, & directricem, quæ in singulis functioni- bus ostendat quid, & quomodo agendum. Inchoa- tas verò (nempe vt solum sunt affectus honesti in genere, v. g. temperatè viuendi; cuique, quod solum est, reddendi) supponere prudentiam in- choatam per *Synteresin*; quæ est rudimentum quoddam, inchoatio, & principium prudentiæ: sicut affectus ille honesti est inchoatio virtutis moralis. At prudentia secundum, illam suam in- choationem non supponit vilo modo virtutem moralem; sed est cauta virtutis moralis inchoata: secundum verò suum complementum, quod habet vt se extendit ad actiones singulas, supponit virtutem moralem, saltem inchoatam.

Aduerte tamen, prudentiam posse dici duplici-
34 *Prudentia tantum extendit ad principia moralia, & conclusiones generales, sed etiam ad plerasque actiones indiuiduas alicuius virtutis. Secundo extensiuè, cum potest facile in omni casu occurrente iudicari.* ter completam, primò essentialiter, cum se non tantum extendit ad principia moralia, & conclu- siones generales, sed etiam ad plerasque actiones indiuiduas alicuius virtutis. Secundo extensiuè, cum potest facile in omni casu occurrente iudicari. Simili modo virtus moralis potest dupliciter dici completa; essentialiter & extensiuè. Essentialiter, cum extendit se ad aliquas functiones suæ materiæ promptè obeundas. Extensiuè, cum ad omnes. Priore modo Prudentia non supponit vir- tutes morales, nisi inchoatas; neque omnes, sed eas tantum, in quarum materia versatur. Altero modo supponit omnes virtutes morales, etiam comple- tas. Quia nemo potest in omni casu prudenter iudicare, v. g. in materia temperantiæ, nisi aliis quo- que virtutibus sit instructus: si enim caret forti- tudine, non rectè iudicabit de honesto temperan- tiæ, mortem intentante tyranno; si iustitia, non rectè iudicabit quando ius alterius per temperan- tiam violaretur, negando debitum coniugi. itaque perfecta Prudentia requirit omnes virtutes morales: singulæ quoque virtutes morales si perfectæ sint, supponunt prudentiam; ita tamen vt prudentia priùs se extendat ad quamuis actionem in indi- uido, quàm virtus moralis se ad illam proferat. Nam iudicium prudentiæ semper præit affectum virtutis moralis circa vnum eundemque actum indiuiduum. Sed de his plura 1. 2. q. 58.

Ex his intelligi potest in quibus sit prudentia; 35 (de quo D. Tho. a. 13.) perfecta enim prudentia in quibus non potest esse nisi in vitis probis, qui affectum in omni materia virtutis rectè dispositum habent. Hi enim soli rectè iudicare in omni negotio oc- currente possunt. In hominibus improbis, vel ali- cui vitio deditis non potest esse nisi imperfecta prudentia. quia prauus affectus, quo laborant, non sinit eos prudenter in materia virtutis opposi- tæ iudicare.